

A black and white close-up portrait of Salvador Dalí. He has a wide-eyed, slightly crazed expression, with his right eye looking upwards and to the left, and his left eye partially closed. He has a thick, dark mustache and is wearing round-rimmed glasses. The background is a plain, light color.

SALVADOR DALÍ

TAJNÝ ŽIVOT
SALVADORA
DALÍHO

Tajný život
Salvadora Dalího

Salvador Dalí

Tajný život
Salvadora Dalího

slovart

Copyright © Éditions de La Table Ronde, 1952, 2002
Published by arrangement with the Literary Agency
„Agence de l’Est“, Paris, agencedelest@wanadoo.fr
Czech Edition © Nakladatelství Slovart, s. r. o., Praha, 2004, 2020
Translation © Ludmila Vaňková, 2004
Foto © Getty Images
Foto na obálce ©

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována v knižní, elektronické ani jiné podobě, ukládána do databází či rozmnožována bez předchozího písemného souhlasu vydavatele.

Zdroj fotografií:

Paolo Picciotto/REDA&CO/Universal Images Group via Getty Images;
Fine Art Images/Heritage Images/Getty Images; Apic/Getty Images;
Ullstein Bild via Getty Images; Fine Art Images/Heritage Images/Getty
Images; Martinie/Roger Viollet via Getty Images; Fine Art Images/
Heritage Images/Getty Images; Charles Hewitt/Picture Post/Hulton;
Charles Hewitt/Getty Images; Getty Images; Tim Clayton/Corbis via
Getty Images; Getty Images; John Kobal Foundation/Getty Images;
Michael Ochs Archives/Getty Images; Getty Images; Getty Images;
Daniel Fallot / INA via Getty Images; Tim Clayton/Corbis via Getty
Images; Andia/ Universal Images Group via Getty Images

ÚVOD

Enrique Sabatera

Talentovaná a neobyčejná postava Salvadora Dalího překračuje rámec estetického a revolučního hnutí surrealismu.

Dalí je skutečný pojem soudobého antihrdiny.

„Jediný rozdíl mezi šílenecem a mnou,“ řekl Dalí, „je ten, že šílenec je šílený, a já ne.“ Toto tvrzení navzdory své zjevné výpovědi obsahuje ve skutečnosti subtilní rozlišení, kterému je ne vždy snadné porozumět. Rozumí subjekt vždycky sám sobě? Jisté je, že kolektivní vědomí vlasti by mělo být schopné integrovat všechny své poddané, aniž by tento obraz kladlo do protikladu k prostotě zesměšňujících anekdot či skalpelu ortodoxních puritánů.

Salvador Dalí prolomil všechny mýty. Jeho chování obviňuje a současně vábí. Obdiv k jeho dílu budí vyložené uctívání, které přesahuje tuto osobnost. Pozorná práce na sobě samém, na vlastní vizi malby, bytí, světa, nevyčísitelná přitažlivost protikladů umístila do samého zenitu tvorění dílo ovládané absolutní vizí reálna, v němž cokoliv, co existuje, skrývá hádanku.

Dalí je rovněž duch, v němž se sbíhají četné ortodoxie. Ve své mohutnosti je rozpolcený. Jednou napsal, že „nevěřit ničemu vás neodvratně svede k neobjektivní a nefigurativní malbě. Z nevíry v nic člověk skončí malováním ničeho či skoro ničeho“.¹ Toto tvrzení nás svádí k závěru, že Dalí věří všemu nebo téměř všemu.

Jeho rozprava na téma „Proč jsem byl rouhač, proč jsem mystik?“ vyvolala poprask. Ale jeho génius ho chrání před chaosem. Tento štětec autoritativně organizuje vesmír, v němž je všechno, ale úplně všechno na svém místě. V rozlišenosti. Na rozdíl od současných géníů to, co je v Dalím obskurní a mrtvolné, vždycky žíví světlo a život.

Mnohé malby Dalího nás vedou k bezbřehým horizontům, k nekonečnu, které vychází z přesně vymezeného místa, ku příkladu z Port Lligat. „Tajný život Salvadora Dalího“ dovoluje čtenáři objevit toto určité místo, člověka, skutečnou osobu, z níž vyvěrá přebytek halucinačních výtvorů, tj. jeho dílo.

¹ „Liturgical Arts“, květen 1952.

PROLOG

V šesti letech jsem chtěl být kuchařem. V sedmi Napoleonem a moje ambice od té doby vytrvale vzrůstaly.

Stendhal kdesi cituje výrok jisté italské kněžny, která si jednoho teplého večera ohromně pochutnávala na zmrzlině. „To je směla, že to není hřích!“ vykřikla. V šesti letech pro mne bylo jídlo v kuchyni hřích. Už jenom jít do této části domu mi jako jednu z mála věcí rodiče kategoricky zakázali. Prostál jsem celé hodiny a polykal sliny, dokud se mi nenaskytla příležitost proklouznout do toho místa vrcholných rozkoší, a zatímco služby stály vedle a ječely, vrhal jsem se na kusy syrového masa nebo na opékané houby, jimiž jsem se málem zadával. Mělo to zázračnou příchutí omamnosti, spojenou s úzkostí a nevýslovným blahem, zvyšovaným ještě pocitem viny.

Kromě toho, že mi byla zakázána kuchyně, mohl jsem si dělat, co jsem chtěl. Až do osmi jsem močil do postele jen tak pro zábatu. Byl jsem svrchovaným vládcem domu. Nic pro mě nebylo dost dobré. Otec a matka mě zbožňovali. Na Tři krále jsem dostal mezi nesčetnými dary třpytivý královský kostým – zlatou korunu posázenou velikými topasy a hermelínový plášť; od té doby jsem žil v podstatě neustále převlečen do tohoto kostýmu. Když mě uspěchané služby vyhodily z kuchyně, stál jsem často jako přikován v tmavé chodbě, navlečen do svého královského roucha, v jedné ruce žezlo a v druhé plácačku na koberce svázanou koženými řemínky, a třásl jsem se vztekem a nezkontnou touhou služby pořádně zmlátit. To bývala hrůzná hodina mátožných preludů před parným letním polednem. Poslouchal jsem, jak za pootevřenými kuchyňskými dveřmi pobíhají ty animální ženské s červenými rukama; tu a tam jsem zahlédl jejich těžké zadky a jejich zježené účesy, vlající jako hříva. A z vedra a zmatku, který vyvěral z té změti zpocených ženských, rozházených hroznů, vroucího oleje, králíčích chlupů, odpadků, nůžek postříkaných majonézou, z led-

vinek a z kanářího zpěvu – z toho všeho ke mně vanula lehounká a slibná vůně připravovaných jídel s příměsí jakéhosi ostrého koňského zápachu. Šlehaný bílek, ozářený slunečním paprskem probleskujícím vírem kouře a much, se třpytil stejně jako pěna na hubách zchvácených koní, svíjejících se v prachu a do krve bičovaných, aby vstali. Zkrátka, byl jsem rozmazlené dítě.

Můj bratr zemřel v sedmi letech na zápal mozkových blan, tři roky před tím, než jsem se narodil. Otec a matka si nad jeho smrtí zoufali; utěšilo je jen moje narození. Byli jsme si s bratrem podobní jako vejce vejci, ale vnitřně jsme se lišili. Jeho tvář měla nepochybně stejně geniální výraz jako moje.¹ Projevoval znepokojivě předčasnou zralost, ale jeho pohled byl zastřen melancholií charakteristickou pro nepřekonatelnou inteligenci. Já byl naproti tomu mnohem méně inteligentní, ale zato jsem přemýšlel o všem. Stal jsem se skvělým prototypem jedinečně retardovaného polymorfního zvrhlíka, protože jsem si všechny vzpomínky na kojenecký erogenní ráj zachoval téměř nedotčené: vrhal jsem se na mlsky s bezmezně sobeckou hltavostí a sebemenší odpor mě vydráždil. Jednou večer jsem surově podrápal zavíracím špendlíkem tvář své chůvy, ačkoliv jsem ji zbožňoval, jenom proto, že obchod, kde jsem chtěl, aby mi koupila sladkou cibulku, už měl zavřeno. Jinými slovy, měl jsem se k světu. Můj bratr byl pravděpodobně prvním vydáním mne samotného, ale byl příliš prostoupen dokonalostí.

Dnes víme, že tvar je vždy výsledkem zvědavého úsilí hmoty – je to specifická reakce hmoty ve chvíli, kdy ji hrozivě svírá omezenost prostoru, která ji ze všech stran rdousí, městná, vytlačuje a vytváří nádory, z nichž živelně pučí přesné ohraničení obřích kontur její vlastní reagenční originality. Jak často hmota, nadaná příliš absolutním pudem, zaniká, zatímco jiná část hmoty, která se pokouší dělat, co jen může, a je lépe adaptována na rozkoš ze sebeutváření, se sama smrští dřív, než dojde ke kruté srážce s prostorem, a nalézá svou vlastní formu bytí.

Co je lehčí, plnější radosti a svobodnější nade všechno pomyšlení než krystalické květenství achátu! A přece je výsledkem nej-

¹ Od roku 1929 jsem měl velmi jasné vnitřní vědomí svého génia, ale toto přesvědčení, které se čím dál tím pevněji usazovalo v mé duši, ve mně nikdy nevyvolalo rozehvělé pocity na způsob sublimování; přesto musím připustit, že mi příležitostně poskytovalo svrchovaně příjemný pocit.

zuřivějšího stisku koloidního prostředí, je uvězněn v nejneúprosnější z inkvizitorských struktur a vydán všem mukám tlaku a morálního zadušení, takže jeho nejjemnější, vzdušné a ornamentální větvení je zdánlivě jen stopou jeho beznadějného hledání úniku ze smrtelné agonie, posledním vzdechem části hmoty, která se nechce vzdát dřívě, než dosáhne vrcholné vegetace nerostného snu. Pokud jde o achát, není to rostlina proměněná v nerost, nebo dokonce rostlina zajatá a pohlcená nerostem. Naopak, přímo vidíme spektrální podobu rostliny, její stromovitý a smrtelný přelud: konec a tvar inkvizitorského a nelítostného útisku nerostného světa.

Stejně tak růže! Každá květina vyrůstá ve vězení! Z estetického hlediska je svoboda beztvará. Dnes víme díky posledním objevům v morfologii (sláva Goethovi, že stvořil tento výraz pro nepostizitelnou chvíli, výraz, jenž by se líbil Leonardovi!), že nejčastěji právě heterogenní a anarchistické tendence nabízejí největší plnost antagonismů, vedoucích k triumfální vládě nejmocnějších hierarchií tvaru.

Stejně tak jako lidé s jednostranným a jednosměrným myšlením uhořeli v ohni svaté inkvizice, tak mnohotvaré anarchistické myšlenky – právě proto, že byly takové – našly ve světle těchto plamenů rozkvět své nejosobitější duchovní morfologie. Můj bratr, jak už jsem řekl, byl nadán jednou z těch nepřekonatelných inteligencí, zaměřených jedním směrem a se stálými reflexy, inteligencí, které byly poničeny nebo znetvořeny, zatímco já jsem byl zaostalý, anarchistický a polymorfní zvrhlík. S krajní vrtkavostí jsem vnímal všechny objekty vědomí, jako by to byly sladkosti, a všechny sladkosti, jako by to byly materializované objekty vědomí. Všemmu jsem se přizpůsoboval a nic mě nezměnilo; byl jsem změkčilý, zbabělý a ústupný; koloidní prostředí mé duše muselo nalézt v jedinečné a inkvizitorské přísnosti španělského myšlení definitivní tvar krvavého, jezuitského a košatého achátu mého pozoruhodného génia. Rodiče mě pokřtili stejným jménem jako mého bratra – Salvador – a byl jsem předurčen, jak plyne už z mého jména, k ničemu menšímu než osvobodit malířství od prázdnoty moderního umění a vykonat to v této nehorázné epoše řemeslných a podprůměrných katastrof, v níž máme to neštěstí i čest žít. Když se ohlédnu do minulosti, bytosti jako Raffael se mi jeví jako praví bohové. Jediný snad dnes vím, proč bude nadále nemožné přiblížit se alespoň zdaleka nádheře Raffaelových tvarů.

Mé vlastní dílo se mi zjevuje jako zlověstné znamení, protože bych raději žil v době, kdy nic nepotřebovalo být zachráněno. Ale obrátím-li se k přítomnosti, jakkoliv nepodceňuji jedinečné inteligence o tolik převyšující mou vlastní – ano, budu to opakovat stokrát – za nic na světě bych neměnil s nikým, vůbec s nikým ze svých současníků. Ale prozíravý čtenář už jistě bez obtíží zjistil, že skromnost není mou specialitou.

Jediná bytost dosáhla životní úrovně srovnatelné s čistou dokonalostí renesance a tato bytost je náhodou právě Gala, má žena, kterou jsem si zázrakem vyvolil. Je složena z těchto prchavých obrazů, z výrazů tváře jakoby z Deváté symfonie, které, odrážejíce architektonické kontury dokonalé duše, vykryštalizovaly na ostře řezaných liniích těla, na povrchu pleti, do mořské pěny hierarchií jejího vlastního života a které, utříděny a prosvětleny nejjemnějšími závanými citu, tuhnou, organizují se a stávají se architekturou z masa a kostí. A proto mohu říci o sedící Gale, že pózuje se stejným půvabem jako *Il Tempietto di Bramante* u kostela San Pietro in Montorio v Římě; protože jako Stendhal ve Vatikáně, i já mohu přesně změřit štíhlé sloupy její hrlosti, něžné a pevně zábradlí jejího dětství a božské schodiště jejího úsměvu. A tak když ji pozoruji koutkem oka celé hodiny, které mařím před svým stojanem, říkám si, že je tak dobře namalovaná jako nějaký Raffael nebo Vermeer. Ostatní kolem nás jako by ani nebyli dokončeni a jsou tak bídně namalováni! Nebo spíše vypadají jako hnusné a karikaturní skici, ve spěchu nakreslené na terasách kaváren lidmi, kterým se žaludek svírá hladem.

Rekl jsem, že v sedmi jsem už chtěl být Napoleonem, a to musím vysvětlit. Ve třetím poschodí našeho domu bydlila argentinská rodina Matesů. Jejich jedna dcera, Ursulita, bývala vyhlášená kráska. Po Katalánii šla od úst k ústům pověst o tom, že ji v roce 1900 pro svou knihu „La ben Plantada“ (Urostlá) Eugenio d'Ors vybral jako prototyp katalánské žensví.

Sotva mi bylo sedm, družně neřestná přitažlivost třetího poschodí na mě začala zkoušet svou moc. Za horkých soumraků přicházejícího léta jsem rozkošnický ukájel žízeň z kohoutku na terase. Při tomto vrcholném požitku se mi někdy rozbušilo srdce z téměř nepostřehnutelného zaskřípění dveří balkonu ve třetím patře, které ve mně budilo naději, že se snad otevrou. Ve třetím patře jsem byl zbožňován stejně jako doma. Každý den kolem šesté tam kolem

monumentálního stolu v saloně s vycpaným čápem sedávala skupina fascinujících tvarů s vlasy a argentinským přízvukem andělů a pila maté, podávané ve stříbrné nádobce, která šla od úst k ústům. Tato orální promiskuita mě obzvlášť znepokojovala a rozvířila ve mně vnitřní zneklidnění, v němž již probleskovaly modravé démanty žárlivosti. Vzrušeně jsem srkal vlašnou tekutinu, která se mi zdála sladší medu, medu, který, jak známo, je sladší krve – protože má matka, má krev, byla vždy přítomná. Moje sociální fixace byla zpečetěna triumfální a bezpečnou cestou erogenní zóny mých úst. Toužil jsem po doušku Napoleonova nektaru! Protože zde, v saloně třetího poschodí byl i Napoleon. Jeho obraz byl uprostřed kruhu zářivých polychromů, které zdobily cínový soudek. Soudek, natřený tak, že vypadal jako ze dřeva, obsahoval neřestnou substanci maté a stál na podložce přesně uprostřed stolu. Napoleonův obraz na soudku s maté pro mne znamenal všechno; jeho vzezření olympské hrdosti, bílý a požitelný pruh jeho hladkého břicha, horečnatě zardělá imperátorská tvář a nemravná, melodická a kategorická černá přízračného obrysu jeho klobouku po léta přesně odpovídaly ideálu, který jsem vybral sám sobě, králi.

Tehdy se zpívala vzrušující píseň:

*Napoléon en el final
De un ramillette colosal.*

Malý Napoleonův obrázek se zmocnil skutečného jádra dosud neexistujících kontur mého ducha jako žloutek smažený na pánvi (bez pánve, a přece uprostřed pánve).

Tak jsem tedy během roku zuřivě zaváděl hierarchii! Z touhy být kuchařem jsem vyvolal k životu skutečnou postavu Napoleona z mého neosobního kostýmu obskurního krále. Pokoutní požitavé slasti vyústily do architektonické podoby malého svatostánku – soudku s maté. Rojení erotických emocí, vyvolaných zmatenými preludy tvorů, půl žen a půl koňů, kteří obývali dolejší kuchyni, vedlo do salonu třetího patra, kde je vyvolával jasný obraz skutečné dámy Ursulity Matas, prototypu secesní krásy.

Později vysvětlím a detailně popíšu několik myšlenkových postupů své invence. Jeden z nich vycházel z představy zázračného „jedlého Napoleona“, v níž jsem zhmotnil dva hlavní příznaky svého raného dětství, požitavé orální delirium a oslnivou

duchovní vládychtivost. Bude pak nad slunce jasnější, proč padesát číšek s vlažným mlékem, pověšených na houpací židli, se v mé představě ztotožňovalo s macatými stehny Napoleona. Až to všichni přijmou za své a pochopí všechny přednosti této schopnosti nazírání, objasním v této senzační knize ony záhady a mnoho dalších ještě podivnějších a neméně přesných. Přinejmenším jedno je jisté: za všechno, absolutně za všechno, co tu řeknu, mohu naprosto a výhradně pouze já sám.

ČÁST PRVNÍ

KAPITOLA I.

Anekdotický autoportrét

*Vím, co jím,
nevím, co dělám.*

Naštěstí nejsem z těch lidí, kteří při úsměvu ukazují chrup se zbytky ohavného a ponižujícího špenátu. Ne proto, že bych si snad čistil zuby lépe než druzí; zasloužila se o to mnohem směřodatnější skutečnost, špenát totiž nejím. Někdy se stává, že i špenátu, jako všemu, co víceméně přímo patří k potravě, přisoudím žádoucí hodnotu mravního a estetického řádu. Ovšem bdělá, úzkostlivá hlídka nechutí je vždy na místě a slavnostně střeží, abych svá jídla pečlivě vybíral.

Chutnají mi pouze jídla s přesně ustálenými tvary, které může rozum pochopit. Nenávídím špenát pro jeho naprosto amorfní charakter tak, že jsem pevně přesvědčen, a bez váhání to mohu kdykoliv dokázat, že jediná dobrá, vznešená a jedlá věc, kterou lze objevit v tomto odporném jídle, je písek.

Naprostý opak špenátu je krunýř. Proto tak rád jím krunýře a zvláště jejich menší odrůdy, zejména koryše. Zásluhou krunýře, který vznikl z jejich bývalé kostry, ztělesňují nejvýš originální a duchaplnou myšlenku nosit své kosti raději venku než uvnitř, jak bývá běžnou praxí.

A tak je koryš schopen hájit zbraněmi své anatomie měkké zaživací delirium svých útrob; jsou chráněny před každým zneuctěním a uzavřeny jako v pevné a slavnostní nádobě. A pouze když se zbaví této své kůry, jsou zranitelné ve vznešeném výboji, jež proti nim vede naše patro. Jak krásné je chroupat něžnou ptačí lebku!¹ Jak

¹ Pták obvykle způsobí, že v člověku vzlétnou kanibalští andělé krutosti. Della Porta ve své „Přírodní magii“ dává návod, jak uvařit krocana, aniž bychom ho zabili, takže je možno jíst ho vařeného za živa, což uspokojí nejrafinovanější labužníky.

někdo může jíst mozek nějakým jiným způsobem! Ptáčci se velmi podobají malému koryšci. Nosí svůj krunyř, abych tak řekl, na kůži. V každém případě Paolo Ucello namaloval krunyř v podobě malých strnadů s půvabem a tajemností hodnými skutečného ptáka, jímž byl a jak se také jmenoval.

Často jsem říkal, že nejfilosofičtějším orgánem člověka jsou jeho čelisti. Co je ostatně filosofičtějšiho než chvíle, kdy pomalu vysrkáváte morek z kosti, která je mocně rozdrčena konečným destruktivním objetím vašich stoliček, což vás opravňuje k důvěře, že máte situaci pevně ve své moci? Protože právě ve vrcholné chvíli odhalení jakékoliv dřene objevíte pravou chuť pravdy, té nahé a něžné pravdy, jež se vynořuje ze šachty kosti, kterou pevně držíte mezi zuby.

Po překonání překážky, jejíž zásluhou každé na sebe dbalé jídlo „zachovává svůj tvar“, už nic neodpuzuje přílišnou slizkostí, rosolovitostí, roztřeseností, neurčitostí nebo odporností, ať už to je velební viskozita rybího oka, rozštípnutý ptačí mozek, spermatizoický morek kosti, nebo měkký močál ústfice.¹ Bezpochyby se zeptáte: Když je to tak, jíte rád camembert? Copak zachovává tvar? Odpovím, že zbožňuji camembert, právě když je uleželý a roztéká se, protože vypadá přesně tak jako mé proslulé měkké hodinky a nenesu zodpovědnost za svůj počestný tvar, který vznikl uměle. A ještě bych dodal, že kdyby se někdo pokoušel vyrábět camembert na způsob špenátu, velmi pravděpodobně by mi také nechutnal.

A nezapomeňte: sluka, v pravém slova smyslu vznešená a politá spoustou hořící brandy, podávaná ve vlastní šťávě se vši obřadností nejlepších pařížských restaurací, bude pro mne v této vážné doméně jídla vždy představovat nejlahodnější symbol prokazatelné kultury. A jak krásný je pohled na sluku, když leží nahá na míse! Tvrdím, že jemná stavba jejího těla je ve svých proporcích raffaellovsky dokonalá.

A tak jsem vždycky věděl strašlivě přesně, co chci jíst! Nejvíce mě překvapuje obvyklý pohled na ty, kteří mě obklopují a jedli by všechno s tím bohaprázdným nedostatkem přesvědčení, který plyne ze splnění holé nutnosti.

¹ Vždycky jsem odmítal jíst beztvarou hmotu ústřic, vyloupnutých ze skořápek a podávaných v polévkové míse, i kdyby byly nejčerstvější a nejlepší na světě.

Ale i když jsem se vždycky a uváženě dovedl orientovat ve svých smyslných žádostech, nemohu to tvrdit o svých citech, které jsou lehké a křehké jako mýdlové bubliny. Ano, obvykle jsem nikdy ani nebyl schopen odhadnout, kam mě vede moje hysterické chování ani těsně před koncem mých činů a ještě méně jejich konečný výsledek, na který jsem sám první často užasle zíral a který vždy dosáhl na svém vrcholu kategorické a katastrofální váhy olověné koule. Každá z tisíců těchto měňavých bublin mých citů, kdykoliv vybočí z běhu svého pomíjivého života a zázrakem se dotkne země – dotkne se reality skutečnosti –, jako by se v této chvíli přetělila v důležitý čin, náhle proměněna z čehosi průzračného a éterického v cosi temného, kovového a výhružného jako bomba. Na to nejlépe vrhne světlo několik následujících příběhů, zařazených do této kapitoly bez chronologického pořádku z anekdotického proudu mého života. Barvy a obrysy takových krátkých úseků, podaných přísně autenticky a bez obalu, mají punc věrohodnosti, kterou zaručuje každé poctivé pojetí autoportrétu. Víím, že existovala tajemství pro mnohé navždy zapečetěná. Mám utkvělou představu zabít jich v této knize co nejvíce a zabít je svými vlastníma rukama.

*

Bylo mi pět let a bylo jaro ve vesnici Cambrils u Barcelony. Byl jsem venku se světlovlasým kudrnatým chlapcem ještě menším než já, kterého jsem znal jen krátkou dobu. Já šel pěšky a on jel na tříkolce. Rukou jsem ho ze zadu postrkoval.

Došli jsme k nedostavěnému mostu, kde ještě nebylo zábradlí. Znenadání, jako u většiny mých nápadů, jsem se ohlédl, jestli nás někdo nepozoruje, a shodil jsem dítě dolů z mostu. Dopadlo na skály z výše čtyř metrů. Běžel jsem to oznámit domů.

Z pokoje, kde dítě s ošklivou ranou na hlavě mělo zůstat týden ležet, byly celé odpoledne vynášeny zakrvácené nádoby. Pořád se chodilo sem a tam a v domě zavládl zmatek. Byl jsem z toho u vytržení. Pojídal jsem višně v malém salonku, sedě na houpací židli s háčkovanými třásněmi na opěradlech a polštářích sedadla. Višně se rozmazávaly po třásních. Ze salonku bylo vidět do před-síně a byla tam skoro tma, protože okenice byly zavřeny, aby nepropouštěly dusné vedro. Do nich bušící slunce prosvítalo suky dřeva a měnilo je v ohnivou červeň uší, osvětlených ze zadu.

Nevzpomínám si, že bych byl měl sebemenší pocit viny na tomto neštěstí. Pamatuji si, že ten večer jsem při své obvyklé osamělé procházce vychutnával krásu každého stébla trávy.

*

Bylo mi šest. Náš salon byl plný lidí. Mluvili o slavné kometě, která bude toho večera viditelná, nebude-li zataženo. Někdo řekl, že by se její ohon mohl dotknout země a způsobit konec světa. Přestože se na většině tváří objevil posměch, posedlo mě rostoucí vzrušení a děs. Najednou se ve dveřích salonu objevil jeden z otcových zaměstnanců a oznámil, že je možno vidět kometu z terasy. Nahoru běželi všichni až na mne; zůstal jsem na zemi paralyzován strachem. Pak jsem sebral odvahu, vyskočil a vyrazil bázlivě k terase. Když jsem běžel halou, zahlédl jsem svou tříletou sestřičku, jak v jídelních dveřích leze po čtyřech. Zastavil jsem se a vteřinu jsem zaváhal. Pak jsem ji zuřivě kopl do hlavy, jako by to byl míč, a pokračoval jsem v běhu na křídlech „bláznivé radosti“ z tohoto barbarského činu. Ale můj otec šel za mnou, a tak mě chytil a odvedl dolů do kanceláře, kde jsem zůstal za trest až do večera.

To, že jsem se nesměl dívat na kometu, mi zůstalo vyryto v paměti jako jedna z nejnesnesitelnějších životních křivd. Vříska jsem vzteky, až jsem úplně ztratil hlas. Když jsem viděl, jak to rodiče vyděsilo, naučil jsem se užívat válečné lsti při každé příležitosti. Jednou jsem se dávil rybí kostí a můj otec, který to nesl, vyskočil, chytil se za hlavu a utekl z jídelny. Potom jsem několikrát předstíral vysilující a křečovitě dávení, jen abych viděl, jak to působí na mého otce, a abych k sobě přilákal úzkostnou a výlučnou pozornost.

Přibližně v téže době k nám jednou odpoledne přišel doktor, aby propíchl mé sestře ušní lalůčky. Cítil jsem k ní chorobnou něhu, která ještě vzrostla od chvíle, kdy jsem ji kopl. Zdálo se mi, že píchání uší je něco tak ukrutného, že jsem tomu chtěl zabránit za každou cenu.

Počkal jsem, až si doktor sedne, nasadí brýle a připraví se k operaci. Pak jsem vrazil do pokoje se svou plácačkou a rozbil jsem doktorovi brýle, jak jsem ho mlátil přes hlavu. Byl to staříčkový pán a plakal bolestí. Když přiběhl můj otec, vzlykal mu na rameni.

„Měl jsem ho tak rád. Nikdy bych do něj neřekl, že může udělat něco takového!“ vykřikl hlasem, který se lámal v pláči jako tlu-

kot slavíka. Od té doby jsem rád stonal, už pro potěšení spatřit tvářičku tohoto starce, jehož jsem rozplakal.

*

Zase se vrátím do Cambrils, když mi bylo pět. Šel jsem na procházku se třemi dospělými krasavicemi. Zvláště jedna z nich mi připadala přímo zázračně krásná. Držela mě za ruku a měla široký klobouk, ovinutý bílým závojem, který jí padal přes tvář. Vypadala v něm prostě úchvatně. Došli jsme na opuštěné místo, kde si začaly dvojsmyslně šuškat a šeptat. Byl jsem znepokojen a žárlil jsem, když začaly naléhat, abych někam odběhl a hrál si sám. Konečně jsem je opustil, ale jen proto, abych je mohl špehovat. Najednou jsem viděl, že dělají něco ohavného.

Ta nejkrásnější byla uprostřed a druhé dvě zmlkly a zblízka ji zvědavě pozorovaly. Se zvláštním výrazem pýchy, hlavu lehce skloněnou, nohy velmi strnulé a roztažené, pozvedla rukama u boků jemně a nepatrně sukni a znehybněla jakoby v očekávání něčeho, co se musí stát. Na půl minuty nastalo tíživé ticho a najednou jsem uslyšel, jak na zem stříká proud tekutiny, a mezi jejíma nohama se rychle utvořila kouřící kaluž. Tekutina se částečně vsákla do vyprahlé země, zbytek se roztekl v podobě malých hádků, kteří se množili tak rychle, že její bílé střevíčky jim neunikly přes její snahu vzdálit nohy z jejich dosahu. Šedavá vlhká skvrna rostla a šířila se na obou střevících, jako by to byl bílý piják.

„Žena se závojem“ si ve svém zaujetí nešířila mé strnulé pozornosti. Ale když zvedla hlavu a zpozorovala, že mi hledí přímo do tváře, hodila po mně výsměšným úsměvem a nezapomenutelně sladkým pohledem, který pod čistotou jejího závoje vypadal nesmírně znepokojivě. Současně vrhla na své dvě přítelkyně pohled, který se zdál říkat: „Už nemůžu přestat, na to je pozdě.“ Za mnou obě přítelkyně vyprskly smíchy a zase bylo ticho. Tentokrát jsem pochopil hned a srdce se mi rozbušilo. Téměř v téže chvíli dva nové proudy prudce udeřily o zem; neodvrátil jsem hlavu; měl jsem oči široce rozevřené a zabořené do těch závojem. Smrtný stud se vlnil na mé tváři přílivem a odlivem mé rozrušené krve, zatímco na obloze se poslední rudé záblesky zapadajícího slunce mísily se soumrakem a na vápenité půdě tyto tři dlouho zadržované, tvrdé a přesně tryskající proudy zněly jako tři bubny pod vodopády divoce vzkypělých topasů.

Když jsme se vraceli, snášela se noc, ale já jsem odmítl vést se za ruku s kteroukoliv ze tří mladých žen. Sledoval jsem je v malé vzdálenosti se srdcem rozpolceným radostí a odporem. V sevřené dlani jsem nesl světlušku, kterou jsem sebral u cesty, a čas od času jsem jemně pootevíral ruku, abych viděl, jak září. Svíral jsem pěst tak pevně, že se zalévala potem, a chtěl jsem si přendat světlušku z jedné ruky do druhé, aby nezvlhla. Přitom mi několikrát vypadla a musel jsem ji hledat v bílém prachu, namodralém v měsíčním světle. Jak jsem se zastavil, najednou z mé ruky skanula kapka potu a udělala v prachu jamku. Při pohledu na tuto prohlubeň jsem se zachvěl. Cítil jsem, jak mi naskakuje husí kůže. Sebral jsem svou světlušku a jako posedlý náhlou hrůzou jsem utíkal ke třem mladým ženám, které mě nechaly daleko vzadu. Čekaly na mě a ta se závojem mi marně podávala ruku. Nebyl bych se jí dotkl. Šel jsem těsně vedle ní, ale ruku jsem jí nepodal.

Když už jsme byli skoro doma, vyšel nám vstříc můj pětadvacetiletý bratranec. Měl vzduchovku přes rameno a druhou rukou zvedal nějaký předmět, aby nám ho ukázal. Když jsme přišli blíže, viděli jsme, že drží za uši malého netopýra, kterého právě střelil do křídla. Když jsme došli domů, dal ho do malého cínového vědra a věnoval mi ho, protože viděl, že umírám touhou vlastnit ho. Běžel jsem dozadu do prádelny, na své oblíbené místo. Tam jsem na loži z mátového listí ve sklenici choval několik světlušek s kovově zelenými světélky. Přidal jsem světlušku do sklenice a postavil jsem ji do vědra, kde se choulil skoro nehybný netopýr. Strávil jsem tam hodinu před večerí v hlubokém rozjímání. Vzpomínám si, že jsem hlasitě mluvil se svým netopýrem, kterého jsem najednou zbožňoval nade všechno na světě, a zas a zas jsem líbal jeho zarostlou hlavičku.

Ráno mě čekal hrůzný pohled. Když jsem přišel do prádelny, našel jsem sklenici převrženou, světlušky byly pryč a netopýr, ještě napůl živý, byl pokryt zuřivými mravenci a jeho ztýraná tvářička s vyceňnými drobnými zuby se podobala tváři nějaké stařeny. Právě v té chvíli jsem zahlédl mladou ženu se závojem, která mě míjela ve vzdálenosti několika metrů. Zastavila se, aby otevřela zahradní vrátka. Zmocnila se mne pekelná nenávisť. Bez zaváhání jsem zvedl kámen a vši silou jím po ní mrštil, jako by ona zavinila neštěstí mého netopýra. Netrefil jsem, ale mladá žena se na ten hluk otočila a zadívala se na mě s mateřskou starostlivostí. Třásl jsem se po celém těle v zajetí nepopsatelného pocitu, v němž začal rychle převládat stud.

Najednou jsem spáchal cosi nepochopitelného a mladá žena ostře vykřikla hrůzou. Bleskurychle jsem vzal netopýra, hemžícího se mravenci, v nepřekonatelném soucitu jsem ho zvedl k ústům; chtěl jsem ho políbit, ale místo toho jsem se do něj zakousl tak strašlivě, až jsem ho skoro překousl. S odporem jsem odhodil netopýra do prádelny a utekl. Opalizující voda v prádelně byla poseta černými přezrálými fíky, opadanými z fíkovníku, v jehož stínu prádelna stála. Když jsem se tam za chvíli vrátil, oči se mi zalily slzami. Nedovedl jsem už rozeznat tmavé malé netopýrovo tělíčko, které bylo ztracené mezi ostatními černými skvrnami plovoucích fíků. Nikdy jsem už nezatoužil se k prádelně třeba jen přiblížit. A ještě dnes mi běží mráz po zádech, kdykoliv mi nějaké rozložení černých skvrn připomene fíky ve vědru s mým netopýrem.

*

Bylo mi šestnáct. Byl jsem ve Figueras ve škole bratří maristů. Ze tříd jsme chodili na dvůr po příkrém schodišti. Jednou večer jen tak bez důvodu mě napadlo skočit dolů z vrcholu schodiště. Tak tak, že jsem to neudělal. V poslední chvíli mě zadržel strach. Ale ta představa mě posedla a tajně jsem hýčkal záměr provést to příští den. A nazítří jsem se skutečně už neudržel a ve chvíli, kdy jsme s celou třídou měli jít dolů, jsem se vrhl fantastickým skokem do prázdna, přistál jsem na schodech a s ohromným rámusem jsem se zřítíl až dolů. Strašně jsem se potloukl, ale prudká a nevysvětlitelná radost odstavila bolest na zcela podřadné místo. Vyvolal jsem ohromný dojem u ostatních hochů a představených. Všichni utíkali na pomoc a přikládali mi na hlavu mokré kapesníky.

Byl jsem tenkrát velmi nesmělý a zrudl jsem až po uši, kdykoliv jsem vzbudil nejmenší pozornost. Pořád jsem se někde schovával a vyhledával samotu. Tento shluk lidí kolem mne vzbudil ve mně zvláštní pohnutí. Za čtyři dny jsem znovu vyvolal tutéž scénu, ale tentokrát jsem se vrhl dolů během druhé přestávky, ve chvíli, kdy bylo na dvoře nejvíc živo. Dokonce jsem čekal, až přijde i převor. Efekt mého pádu byl ještě dokonalejší než poprvé: před skokem jsem pronikavě vykřikl, takže se všechny oči obrátily ke mně. Měl jsem nepopsatelnou radost a bolest z pádu jsem skoro necítil. To mě s konečnou platností povzbudilo k pokračování a čas od času jsem opakoval svůj pád. Pokaždé, když jsem se chystal sestoupit ze schodů, nastalo veliké očekávání. Vrhne se

dolů, nebo ne? Jak by mě mohlo těšit sestupovat klidně a normálně, když jsem věděl, že mě nedočkavě hltá sto párů očí?

Nikdy nezapomenu na jeden deštivý říjnový večer. Chystal jsem se sejít ze schodů. Těžký zápach zapařené země na dvoře se mísil s vůní růží; na obloze hořící zapadajícím sluncem se převalovala změť hustých mraků ve tvaru leopardů připravených ke skoku, Napoleonů a karavel; moje k nebi obrácená tvář zářila jasně apoteózy jako tisíc blesků. Krok za krokem jsem sestupoval uvolněn osvobodivou oslnivou extází tak jímavou, že na křičící vír na hřišti padlo náhle velké ticho. Nebyl bych v tom okamžiku měnil s žádným bohem.

*

Bylo mi dvaadvacet. Studoval jsem na madridské Akademii výtvarného umění. Touha lišit se soustavně ode všech ostatních mě hnala k výstřednostem, které se v uměleckých kruzích brzy notoricky proslavily. V hodinách malby jsme měli za úkol namalovat gotickou sochu Panny přímo podle modelu. Než jsme začali, profesor nám znovu důrazně připomenul, že máme malovat přesně to, co „vidíme“.

Omámen až k závratnému šílenství jsem se okamžitě dal do práce a podle katalogu a do nejmenších podrobností jsem namaloval váhy. Tentokrát skutečně uvěřili, že jsem se zbláznil. Profesor přišel koncem týdne opravit a posoudit naši práci. Všichni studenti nás obklopili, když se zastavil v ledovém mlčení nad mými váhami.

„Možná, že vy vidíte Pannu jako všichni ostatní,“ odvážil jsem se pronést nesměle, i když s jistou zatvzřelostí, „ale já vidím váhy.“¹

*

Dosud na Akademii.

Měli jsme se zúčastnit soutěže o ceny v olejomalbě. Vsadil jsem se, že cenu dostanu, aniž bych se dotknul štětcem plátna, což jsem

¹ I když je to snad jen pouhá asociace představ, napadla mě právě ve chvíli, kdy píšu tuto historku, očividná souvislost mezi Pannou a Váhami ve znamení zvěrokruhu. Nadto, pokud si vzpomínám, stála Panna na „nebeské báni“. Tato zdánlivá mystifikace proto nebyla ničím více a ničím méně než předtuchou, první realizací budoucí dalíovské filosofie malířství. Tím chci říci, že je to náhlé zhmotnění vnucující se představy, všemocná fetišistická tělesnost vidin tak neodbytných, že mají všechny vlastnosti reality vlastní jen hmatatelným předmětům.